

Briitta Jurmu

OPPIJAKESKEINEN OPETUS – OPETTAJAN JA OPISKELIJAN KOHTAAMINEN LAULUNOPETUKSESSA

**OPPIJAKESKEINEN OPETUS – OPETTAJAN JA OPISKELIJAN KOHTAAMINEN
LAULUNOPETUKSESSA**

Briitta Jurmu
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Musiikin koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma, musiikkipedagogin suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Briitta Jurmu

Aihe: Oppijakeskeinen opetus – Opettajan ja opiskelijan kohtaaminen laulunopetuksessa

Työn ohjaaja: Jouko Tötterström

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2011

Sivumäärä: 33

Tässä opinnäytetyössä perehdytään laulunopettajan ja -opiskelijan kohtaamiseen oppijakeskeisessä oppimistilanteessa. Työn tavoitteena on selvittää tekijöitä, jotka laulunopettajan ja -opiskelijan kohtaamisessa saavat aikaan oppimista. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti ne tekijät, jotka mahdollistavat ja edistävät opiskelijan oppimista ja jotka saavat opiskelijassa aikaan positiivista latausta, sisäistä motivaatiota ja intoa laulun opiskeluun ja harjoitteluun.

Työssä on valotettu oppijakeskeisen oppimisen käsitettä, opettajan ja opiskelijan kohtaamisen ulottuvuuksia ja oppimista aikaansaavia tekijöitä opettajan ja opiskelijan kohtaamisessa. Neljännessä luvussa pyritään löytämään näkökulmia siihen, miten laulunopetusta voitaisiin kehittää oppijakeskeisempään suuntaan. Työ perustuu aihetta koskevaan uusimpaan ajankohtaiseen kirjallisuuteen, aihetta koskeviin väitöskirjoihin ja opinnäytetöihin sekä kirjoittajan omiin kokemuksiin ihmissuhde- ja opetustyöstä.

Opinnäytetyön tuloksissa korostuvat laulunopetuksessa tärkeiden tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla myös tunteet ja niiden oppiminen. Tunnetaitojen oppimiseen tarvitaan aina sosiaalinen ympäristö peiliksi. Opiskelijan on tärkeää oppia koulutuksen aikana tunnistamaan omia musiikkiin, musisointiin ja musiikinopiskeluun liittyviä omia tunteitaan ja arvostuksiaan. Tätä tärkeämpää on kuitenkin pystyä rakentamaan positiivinen ja vahva musiikillinen minäkäsitys sekä realistinen käsitys omista kyvyistä opiskeltavan aineen, laulun parissa. Tässä prosessissa oma laulunopettaja on avainasemassa.

Työn avulla pyritään herättämään ajatuksia siitä, että opettaja kohtaamisissaan opiskelijan kanssa voi edistää ja tukea opiskelijan oppimista ja musiikillisen minäkäsityksen ja minäpystyvyyden kehittymistä. Toivomuksena on, että valmistuneet sekä vielä opiskeluvaiheessa olevat laulunopettajaopiskelijat saavat mahdollisuuden pohtia omaa opettajuuttaan ja kohtaamistaan opiskelijoittensa kanssa oppijakeskeisen opetuksen valossa.

Asiasanat: minäkuva, opetus, opettaja-oppilassuhde, pedagogiikka, tunteet, yksinlaulu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 OPETTAJAN JA OPISKELIJAN KOHTAAMINEN	7
3 OPPIMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT OPETTAJAN JA OPISKELIJAN KOHTAAMISESSA	9
3.1 Oppitunnin tunneilmapiiri.....	10
3.2 Opettajan ja opiskelijan tunnesuhde.....	12
3.3 Opiskelijan muuttuva tarve opettajan kohtaamiselle opintojen edetessä	16
4 OPPIJAKESKEINEN OPETUS LAULUNOPETUKSEN KEHITTÄMISKOHTENA	20
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	26
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

”Silloinkin, kun kasvamme ulos joidenkin tärkeiden läheisten – kuten vanhempiemme – vaikutuspiiristä ja he katoavat elämästämme, keskustelu heidän kanssaan jatkuu sisällämme hamaan kuolemaan saakka.”

Charles Taylor (Laine & Kuhmoinen 1998, 135.)

Jokaisella meistä on omakohtaisia kokemuksia oppimisesta, opiskelusta ja niihin liittyvistä tekijöistä. Opintoihin liittyvällä sosiaalisella ympäristöllä on suuri merkitys opiskelumotivaatiolle ja siihen, millaiseksi koko opiskelu muotoutuu. Opiskelupaikassa työskenteleviltä henkilöiltä, kuten opettajilta, rehtorilta, kanslistilta ja koko henkilökunnalta opitaan tarkoituksella tai huomaamatta monenlaisia tietoja ja taitoja, käsityksiä ja asenteita. Myös omat opiskelijatoverit ovat tärkeä osa sosiaalista ympäristöä muusikoksi kasvamisen polulla. Heidän kanssaan käydään oppitunneilla, harjoitellaan yhdessä sekä vaihdetaan mielipiteitä musiikista, opiskelusta ja muustakin elämästä. Oma perhe elää myös mukana opiskelussa, lohduttaa epäonnistumisissa, kannustaa, rohkaisee ja kehuu onnistumisissa sekä patistaa harjoittelemaan ja tekemään työtä opiskelun eteen.

Parhaimmillaan sosiaalinen ympäristö tukee opiskelijan oppimista, kasvua ja kehitystä musiikin ammattilaiseksi, mutta se voi myös haitata opiskelua. Haitta voi muodostua millä tahansa sosiaalisen ympäristön osa-alueella. Keskityn tässä työssä tarkastelemaan laulunopettajan ja -opiskelijan välisen vuorovaikutuksen merkitystä oppimiselle ja opiskelulle sekä musiikin ammattilaiseksi kasvamiselle ja kehitymiselle koulutuksen aikana.

Opettajan ja opiskelijan välinen toimiva vuorovaikutus on keskeinen asia musiikin opiskelussa. Tämän olen kokenut sekä omilla laulutunneillani että opettaessani harjoitusoppilaita opiskeluni aikana. Kiinnostukseni aiheeseen nousee edellä mainitun lisäksi myös erityisoppilaiden parissa työskentelystäni, jossa lähtökohtana kaikelle oppimiselle on vastavuoroinen, tasavertainen vuorovaikutussuhde, keskinäinen kunnioitus ja positiivinen, kannustava ilmapiiri.

Kun opettajuutta tarkastellaan eettisyyden näkökulmasta, keskeiseen asemaan nousee opettajan henkilökohtainen ihmiskäsitys, jolla tarkoitetaan arkikielessä yleistä asennoitumista ja peruskäsitystä ihmisestä ja ihmisenä olemisesta. Tarkemmin määriteltynä sillä tarkoitetaan ihmistä koskevaa tietojen, uskomusten ja arvojen järjestelmää, joka on yhteydessä laaja-alaisiin maailmankuvan ja maailmankatsomuksen käsitteisiin (Anttila 2004, 20–22). Sillä pyritään kuvaamaan sitä, mikä ihminen pohjimmiltaan on, miten hän kokee itsensä ja ympäristönsä sekä miten hänen käyttäytymiseensä tulisi suhtautua. Ihmiskäsityksensä kautta opettaja tulkitsee havaintonsa opiskelijasta sekä määrittää, mitä ominaisuuksia hän pitää arvokkaina ja miten hän suhtautuu kasvuun ja opetukseen. Tämän henkilökohtaisesti muodostuneen käsityksen pohjalta opettaja toimii vuorovaikutuksessa opiskelijan kanssa. On tärkeää, että opettaja tiedostaa omat eettiset sitoumuksensa, koska ne avaavat ja rajaavat sen, miten hän näkee opiskelijansa mahdollisuudet ja ominaisuudet. (Stenberg 2011, 12.)

Opettaminen itsessään on luonnostaan moraalinen pyrkimys, koska siinä ollaan tekemisissä sen kanssa, mitä me olemme ja miksi me tulemme. Eettisyys siis valjastaa opetuksen hyvän elämän palvelukseen. Sen vuoksi opettajan on tärkeää tutkia omien tapojensa luonnetta sekä ajattelunsa ja toimintansa takana vallitsevaa arvomaailmaa, josta hänen toimintansa opetustilanteessa perimmäältään ohjautuu. Skinnarin mukaan eettisen opettajuuden ydin muodostuu aidosta kiinnostuksesta – rakkaudesta – sekä oppilaita että totuutta kohtaan (Stenberg 2011, 13). Tällainen opettaja näkee opiskelijan kokonaisuutena, ainutlaatuisena yksilönä, jolla on mahdollisuudet kehittyä ja rakkauden vallitessa kykyä tuoda esiin ihmisyytensä ydintä. Tällainen opettaja kutsuu opiskelijoitaan vahvan aineenhallinnan ohella, mutta erityisesti omalla suhtautumisellaan, etsimään oman elämänsä tarkoitusta. (Stenberg 2011, 13.)

Opiskelijoiden todellinen kohtaaminen on mahdollista vasta, kun opettaja on ensin itse tehnyt itselleen näkyväksi omat arvonsa, ihmiskäsityksensä ja ajatuksensa hyvästä elämästä. Se tarkoittaa oman identiteettinsä kohtaamista ja vastaamista kysymyksiin: kuka minä olen, mistä olen tullut ja minne olen menossa. Opetus on opettajan sisäisyyden peili, ja se kumpuaa opettajan identiteetistä, hyvässä ja pahassa. Kun opettaja opettaa, hän heijastaa oman sisäisyytensä tilan oppilaisiinsa, oppiaineeseensa ja siihen, mitä he kaikki ovat yhdessä. Jos opettaja on valmis katsomaan peiliin ja näkemään sen, mitä se näyttää, hänellä on mahdollisuus saavuttaa itsetuntemusta, joka on ratkaisevan tärkeää hyvälle opetukselle. (Stenberg 2011, 13, 24.)

Opinnäytetyöni kirjallisen osion tarkoituksena on selvittää tekijöitä, jotka ovat oppimisen kannalta keskeisiä oppijakeskeisessä laulunopetuksessa. Tarkastelen työssäni sitä, mitkä tekijät opettajan ja opiskelijan kohtaamisessa mahdollistavat ja edistävät opiskelijan oppimista laulunopiskelussa. Pyrin etsimään niitä tekijöitä, jotka saavat opiskelijassa aikaan positiivista latausta, sisäistä motivaatiota ja intoa laulun opiskeluun ja harjoitteluun.

Lähtökohtana työlleni on etsiä kirjallisuudesta vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä on oppijakeskeinen opetus?
- Mitkä tekijät opettajan ja opiskelijan kohtaamisessa saavat aikaan oppimista?
- Miten laulunopetusta voisi kehittää enemmän oppijakeskeisen opetuksen suuntaan?

Pohdin työssäni lyhyesti oppijakeskeisen oppimisen käsitettä ja selvitän oppimista aikaansaavia tekijöitä opettajan ja opiskelijan kohtaamisessa. Haluan laulunopiskelijana ja tulevana laulunopettajana herättää ajatuksia siitä, miten opettaja kohtaamisissaan opiskelijan kanssa voisi edistää ja tukea oppimista. Samalla toivon, että jo valmistuneet sekä vielä opiskeluvaiheessa olevat laulunopettajaopiskelijat saavat mahdollisuuden pohtia omaa opettajuuttaan ja kohtaamistaan opiskelijoittensa kanssa oppijakeskeisen opetuksen valossa.

2 OPETTAJAN JA OPISKELIJAN KOHTAAMINEN

Ihmisten välisistä kohtaamisista voidaan löytää kahdenlaisia perussuhteita. Kun opettaja opettaa siten, että hän esittää tietojansa tavoitteena opiskelijan ajatusten kasvattaminen tai muuttaminen, silloin puhutaan yksisuuntaisesta eli monologisesta suhteesta. Monologia on alun perin merkinnyt yksinpuhelua – sitä että joku puhuu ja toiset kuuntelevat. Puhuminen kuuluukin ihmisten välisiin suhteisiin lähes aina keskeisenä elementtinä. (Laine & Kuhmoinen 1998, 136–137.) Tällaisessa minä–se-suhteessa toisesta yksilöstä tehdään vaikuttamisen, manipuloinnin ja hyötymisen kohde eli oman toiminnan välikappale omien tai yhteiskunnallisten päämäärien saavuttamiseksi (Heikkinen 2001, 31).

Martti Lindqvist (1985, 79) on kuvannut tällaista suhdetta seuraavasti:

Jos minä pystyn – tai edes kuvittelen pystyväni – selittämään sinut täydellisesti, olet täysin minun vallassani. Sinä et ole enää persoonana kiinnostava – tai ainakaan et voi tuoda minulle mitään uutta, jota en ilman sinua tietäisi. Voin muodostaa sinusta lopullisen käsityksen, alistaa sinut tahtooni ja manipuloida sinua. Ajatuksen tasolla olet minun vankini.

Dialogi eli vuoropuhelu, kaksiaänisyys, molemminpuolinen suhde, on monologin vastakohta. Avoimuus ja halu ymmärtää toista ovat dialogisen suhteen peruslähtökohtia. Tällaiseen suhteeseen kuuluu aina myös myönteisiä moraalisia asenteita, kuten toisen kunnioittaminen ja vastuullisuus hänen edessään. (Laine & Kuhmoinen 1998, 138–139.) Tällaisessa opettaja–opiskelija-suhteessa toteutuu molemminpuolisuus ja vastavuoroisuus. Opettajan päämääränä ei tällöin ole vain omien päämääriensä tai tuntisuunnitelmiansa toteuttaminen, vaan hän ottaa opiskelijat huomioon opetuksessaan ja on kiinnostunut heidän erilaisuudestaan. Opiskelija onkin oppimisen aktiivinen subjekti eikä opettajan tietojen tyrkyttämisen kohde. Opettajan tavoitteena on yrittää löytää yhteisopiskelijan tapaan katsella asioita, jotta hän voisi ohjata opiskelijaa tämän omien lähtökohtien mukaisesti. Myös menneisyydessä tapahtuneet dialogiset suhteet ovat pysyvästi mukana identiteettimme rakentumisessa. Näin ollen esimerkiksi laulunopiskelijat kantavat mukanaan opiskelussaan ja elämässään myös lapsuudenaikaisia opettaja–oppilas-suhteitaan.

Identiteetti rakentuu dialogissa muiden ihmisten kanssa. Toimiessaan dialogisesti opettaja tuo itsensä ja omat kokemuksensa vuorovaikutukseen opiskelijan kanssa kokonaisvaltaisesti. Hän osallistuu vuorovaikutukseen aitona persoonana, keskustelukumppanina, vaikka ei pyrikään hävittämään ammattirooliaan opettajana. Tällaisessa minä–sinä-suhteessa ihmiset kunnioittavat toisiaan ja suhtautuvat toisiinsa tasavertaisina, aitoina persoonina, eivät välineinä tai toiminnan kohteina. Molemmilla osapuolilla on aito valituksi tulemisen kokemus: havainto siitä, että olen arvokas juuri tällaisena. Tällaisessa suhteessa on kaksi erillistä persoonaa, jotka antavat toistensa olla erillisiä ja itsenäisiä ja hyväksyvät toisissaan erilaisuutta ja toisen autonomisuuden. Dialogissa kumpikaan ei yritä tehdä toisen maailmasta tietynlaista, eikä siihen kuulu toisen kokemuksen tulkitseminen loppuun saakka toisen puolesta, vaan kummallakin on oma elämismaailmansa, jota molemmat kunnioittavat. (Heikkinen 2001, 31.)

Laulunopetuksessa opettajan ja opiskelijan kohtaaminen korostuu erityisesti siksi, ettei kommunikointiin ole opettajalla eikä opiskelijalla muuta välinettä kuin oma itsensä, ja instrumenttikin on omassa itsessä. Åman–Hirvelä (2003, 28) kuvaa opettajan ja opiskelijan alkukohtaamista kahden eri luonteen ja temperamentin yhteen sovittautumisena. Tapaaminen tapahtuu yleensä pienessä, karussa työhuoneessa, jossa kaksi toisilleen vierasta henkilöä yrittää luoda yhteistä päämäärää, kieltä ja kunnioitusta toisiaan kohtaan tavoitteenaan löytää yhdessä sellainen kommunikaatioväylä, jossa kummallakin olisi tilaa toimia ja voida hyvin. Oma ääni on sielun peili. Oppiakseen opiskelijan on oman äänensä ja itsensä tarkastelussa uskallettava lähteä tutkimusmatkalle, mutta myös uskaltauduttava vieraan opettajan edessä avautumaan, paljastamaan omat fyysiset ominaisuutensa ja puutteensa, joista ei ehkä itsekään ole tiennyt aikaisemmin mitään.

3 OPPIMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT OPETTAJAN JA OPISKELIJAN KOHTAAMISESSA

opiskelijan musiikilliset taidot, samoin kuin koko hänen identiteettinsä, kehittyvät ja rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhteisön ja opiskelijalle merkityksellisten muiden yksilöiden kanssa (Hirvonen 2003, 32). Opettaja–opiskelija-suhteessa tämä edellyttää yhteistyötä ja dialogin syntymistä opiskelijan ja opettajan välillä. Opettajan rooli on olla oppimisen valmentaja, ohjaaja tai mentori, joka kannustaa opiskelijaa lisääntyvään itseohjautuvuuteen ja oma-aloitteisuuteen. Hän on opiskelijan tarpeet huomioon ottava, joustava ja empaattinen vierellä kulkija. Opiskelija puolestaan on aktiivinen osallistuja, joka oppii luomalla merkityksiä. Opiskelija on itse päävastuussa omasta oppimisestaan. Hän muovaa aktiivisesti omaa tietämystään autenttisissa, reaali maailman tilanteissa ja löytää itse asioita, jotka ovat oleellisia tietämyksen ja ymmärryksen luomiseksi. Opeteltavat asiat ovat työkaluja, joita opiskelija tarvitsee luodessaan merkityksiä aktiivisesti. (Aarnio 2010, 182–183.)

Aarnion (2010, 184–185) mukaan oppijakeskeisessä oppimisessa lähdetään liikkeelle opiskelijan omista arkikäsityksistä, myös silloin, kun on kysymys teoreettisista oppimistilanteista. Siitä edetään kohti tiedon syvällistä ymmärtämistä soveltamisen ja käytännössä kokeilemisen kautta. Oppimistilanteisiin kuuluu keskustelu eli yhteisen ymmärryksen rakentaminen dialogisen keskustelun kautta. Opiskelijat keskustelevat kokemuksistaan myös toistensa kanssa tuntien ulkopuolella ja voivat samalla kokea yhteistyötä vahvistavaa yhteisöllisyyden tunnetta. Kun opiskelija tuo ajatteluaan jatkuvasti muille näkyväksi ja tutkittavaksi, hän oppii ja hänen identiteettinsä kehittyy. Oppijakeskeinen opettaminen selvästi motivoi ja rikastaa opiskelijan musiikillista harrastuneisuutta. Yksi tärkeä tekijä, joka selittää oppimistuloksia, on opiskelijan oppimistilanteessa kokema tunne siitä, että hänen päämäärillään ja ehdotuksillaan on vaikutusta opetukseen ja käytännön tilanteisiin. (Heikinheimo 2009, 44–46.)

Oppijakeskeisessä opettajan ja opiskelijan kohtaamisessa lähtökohtana on oletus oppimisesta. Oppiminen on sidoksissa merkitysten rakentumiseen. Merkitykset opitaan kokemuksen kautta ja niitä rakennetaan uudelleen toimintaan kytkeytyen. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppija itse tuottaa tietoa merkityksellistämisen kautta. Oppiminen siis tapahtuu ajattelun, tuntemisen ja toimimisen yhteen rakentumisena, joka edellyttää opiskelijalta sitoutumista ja vastuuta opiskelussa.

Merkitysten etsiminen on sisäsyntyistä. Konstruktivismissa opiskelijan sisäinen motivaatio ja omakohtainen kiinnostus asiaan ovat tärkeitä. Sisäisesti motivoitunut laulunopiskelija pyrkii oman kiinnostuksensa kannattelemana oppimaan ja omaksuma opiskeltavan aineksen. Lisäksi hän rakastaa musiikkia ja kokee opiskelun ja siihen liittyvät tehtävät itseään tyydyttäväksi ja palkitsevaksi. Oppimisen sisäisen motivaation tulisikin yhdistyä opiskelijoiden intresseihin ja idoleihin, ja niitä tulisi kunnioittaa opetuksessa. Opettajan tehtävänä on toimia tässä prosessissa opiskelijoiden ohjaajana sekä oppimisen edistäjänä. (Tynjälä 1999; Puolimatka 2002; Hirvonen 2003, 77–78.)

Konstruktiiivinen oppimiskäsitys sisältää useita elementtejä, joita voidaan pitää opiskelijan kannalta hänen kasvuaan tukevin mahdollisuuksina. Niemeläisen (2008) mukaan myös musiikkiterapian elementit ovat sovitettavissa opetuksessa käytettävään konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Kun opetus etenee opiskelijan ehdoilla ja häntä autetaan tekemään havaintoja itsestään, omista tunteistaan ja havainnoistaan, syntyy halu muutokseen ja vastuunottamiseen omasta opiskelustaan. Näin opettajan tukemana opiskelijan tietoisuus omien ajatustensa ja opiskelemissa musiikin välillä lisääntyy. (Niemeläinen 2008, 9.)

3.1 Oppitunnin tunneilmapiiri

Oppiminen on luova, kokonaisvaltainen ja monenlaisista emotionaalisista tekijöistä nouseva opiskelijan ja opettajan välinen vuorovaikutusprosessi. Se edellyttää opettajalta myönteisiä tunnekokemuksia, positiivista samaistumista työhönsä sekä motivaatiota työhön. Opettajan aito kiinnostus opiskelijoihin, herkkyys heidän tarpeilleen, tavoitteilleen ja tunteilleen, sosiaalinen taitavuus sekä innostus musiikista ja opettamisesta auttavat luomaan tunneille sellaisen ilmapiirin, jossa opiskelijan on helppo motivoitua sisäisesti. (Anttila 2004, 110.)

Laulunopetus on perinteisesti ollut yksilöopetusta. Siinä on läsnä yleensä vain kaksi osanottajaa: opettaja ja opiskelija. Yksilöopetuksesta johtuen oppilas–opettaja-suhde on useimmiten hyvin henkilökohtainen. Hirvosen (2003) mukaan tämän suhteen toimivuus leimaa paljolti koko opetustilannetta ja sen toimivuutta. Luottamus, hyväksyminen ja hyväksytyksi tuleminen sekä ihmisenä kunnioittaminen ovat opettajan ja opiskelijan välisen vuorovaikutuksen syntymisen edellytyksiä. Myönteinen oppitunnin ilmapiiri on mielekkään opiskelun välttämätön edellytys.

Opettajan ja opiskelijan persoonien tulee kohdata inhimillisellä tasolla: heidän tulee hyväksyä toisensa ihmisinä, viihtyä toistensa seurassa ja kunnioittaa toisiaan opiskelijan suorituksen tasosta riippumatta. Suhteen tulee olla läheinen mutta riippumaton. Tällainen suhde herättää ja ylläpitää opiskelijan kiinnostusta opiskeluun. (Hirvonen 2003, 81.)

Opiskelijan sitoutumista opiskeluun tukee opettajan kannustava, myönteinen mutta realistinen palaute sekä opiskelijan kehitystasoon ja muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin suhteutettu vaatimustaso. Liian korkea vaatimustaso taitoihin nähden saa oppitunnit ahdistaviksi, ja liian alhainen vaatimustaso suhteessa taitoihin puolestaan turhauttaa opiskelijaa (Csikszentmihalyi, 2006, 233, Hirvonen 2003, 78). Myös Kurkela (1993, 344) painottaa, että opettajan tulisi asettaa oppilas mielekkäällä tavalla aina uusien haasteiden eteen ilman, että oppilas masentuu, ikävystyy tai turhautuu tavoitteisiinsa. Myönteisen identiteetin rakentumisprosessin kannalta olisi tärkeää, että opinnoille asetetut vaatimukset ja tavoitteet vastaisivat mahdollisimman hyvin yksilön omaa potentiaalia. On mahdollista, että opetuksessa opiskelijoille asetetaan liiaksi samanlaisia vaatimuksia ottamatta huomioon riittävästi kunkin henkilökohtaisia ominaisuuksia ja eriyttämättä opetusta yksilöllisesti. (Hirvonen 2003, 30.) Oppiminen ehkäistyy opiskelijan tunteman avuttomuuden ja väsymisen uhan alla, mutta puolestaan lisääntyy opiskelijan kokemien haasteiden edessä. Opiskelijat oppivat tehokkaammin kannustavassa, rohkaisevassa, voimaannuttavassa ja haasteellisessa ympäristössä. (Aarnio, 2010, 192.)

Opettajan persoonallisuuden piirteet vaikuttavat hyvin voimakkaasti ilmapiiriin, joka tunnilla vallitsee. Oppitunnin ilmapiiri taas heijastuu koko oppimistapahtumaan. Opettajan tulisi pystyä luomaan opiskelijoihinsa myönteinen ja läheinen vuorovaikutussuhde, jotta opetus voisi muodostua opiskelijalle merkitykselliseksi. Hyväksyvässä ilmapiirissä opettajan ja opiskelijan välit ovat lämpimät ja kunnioittavat. Hyväksytyt opiskelijat omaksuu saman asenteen myös itseään kohtaan, jolloin hänen itsetuntonsa vahvistuu. Opetustilanteen tulisikin olla salliva, koska silloin tunteiden ilmaisu sekä opiskelijan itsenäinen ajattelu ja toiminta mahdollistuvat. Kurkela (1993, 380) kuvaa ihanteellista opetustilannetta termillä tasapainoisen konstruktivisuuden periaate. Siinä opettaja edellyttää oppilaaltaan ahkeruutta ja työntekoa, mutta myös tukee ja rohkaisee häntä.

Oppitunnin ilmapiiri syntyy niistä tavoista, joilla ihmiset ovat kosketuksissa toistensa kanssa sekä ilmaisevat elämiselle ja työskentelylle ominaisia tunteita. Ilmapiiri heijastaa henkilösuhteiden

luonnetta, mutta myös vallankäyttö- ja kommunikointitapoja sekä yhteisiä arvoja, tavoitteita ja normeja. Opiskelijan oppimiselle parasta ovat oppitunnilla vallitseva yhteenkuuluvaisuuden tunne, tyytyväisyys ja tehtäväorientoituneisuus. Myönteinen ja lämmin ilmapiiri on yhteydessä opiskelijan positiiviseen käsitykseen itsestään, sisäiseen opiskelumotivaatioon sekä kouluviihtyvyyteen. Tällainen kompetenssia eli osaamista, yhteenkuuluvuutta ja opiskelijan autonomian tunteita tukeva ilmapiiri luo ja ylläpitää omalta osaltaan opiskelumotivaatiota. (Anttila 2004, 94–95.) Myönteisessä ilmapiirissä opiskelijat voivat menestyä hyvin tai huonosti, mutta mitä kielteisempi ilmapiiri on, sitä varmemmin opiskelijat menestyvät huonosti, ja itsearvostus on heikkoa. Anttilan (2004, 109) mukaan sillä, miten opettaja opettaa, on merkitystä vain myönteisessä oppitunti-ilmapiirissä.

Anttila (2004, 94–95) ottaa kantaa suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa näkyvään kilpailullisuuteen. Hänen mukaansa koskaan ei saisi kilpailla musikaalisuudella, lauluäänellä tai kurssitutkintojen arvosanoilla. Liian kilpailullinen ilmapiiri on hänen mukaansa vahingollinen, koska se kohdistaa opiskelijan mielenkiinnon ja yrittämisen painopisteen ulkoisiin tekijöihin, pois sisäisestä mielenkiinnosta itse opittavaa asiaa kohtaan. Lyhyellä aikavälillä kilpailullisuudella voi olla myönteisiä vaikutuksia oppimiseen, mutta sitä tulisi kuitenkin käyttää vain rajoitetuissa tilanteissa, joissa kaikilla on mahdollisuus kokea onnistumisen elämyksiä. (Anttila 2004, 94–95.) Kuitenkin Hirvosen (2003, 66) mukaan opiskelujen aikana on tilanteita, joissa opiskelijat joutuvat lunastamaan oman paikkansa opiskelijayhteisössä omien suoritustensa kautta.

3.2 Opettajan ja opiskelijan tunnesuhde

Liittyminen tarkoittaa tarvetta olla turvallisessa sosiaalisessa vuorovaikutussuhteessa toiseen yksilöön tai ryhmän yksilöihin. Siihen liittyy myös kyky kokea itsensä hyväksymisen ja kunnioituksen arvoiseksi sekä kyvykkääksi hyväksymään ryhmä ja kunnioittamaan sen jäseniä. Liittymisen vastakohtana on kieltäminen tai hylkääminen. Oppiminen on tehokkaampaa, kun opiskelijoiden sosiaalinen luonne ja tarve olla yhteydessä toisiinsa on otettu huomioon ja sitä kunnioitetaan. Opiskelijalle on tärkeää tuntea kuuluvansa jonnekin ja tulla arvostetuksi. (Aarnio 2010, 192.)

Lämmin ja avoin vuorovaikutussuhde opettajaan edistää myönteisiä tunteita ja asenteita opiskelua ja koko oppilaitosta kohtaan ja parantaa opiskelijan suorituksia. Opettajan ja opiskelijan sitoutuneisuutta

toisiinsa kuvastaa se, miten paljon he ovat ajallisesti yhdessä, ilmaisevat tunteita toisilleen ja nauttivat vuorovaikutuksesta keskenään, ovat sopeutuneet toisiinsa ja varaavat resursseja toisilleen. Anttila määrittelee tutkimuksessaan (2004, 96) opettajan ja opiskelijan välisen tunnesuhteen merkitystä opiskelulle läheisyyden, riippuvuuden ja konfliktisuuden kautta. *Läheisyys* on opiskelijaa tukeva voima oppimisympäristössä. Se heijastuu opettaja–opiskelija-suhteen lämpimyydessä ja kommunikaation avoimuudessa. Tämä suhde voi olla läheinen olematta juurikaan riippuva ja päinvastoin riippuva olematta erityisen läheinen. *Riippuvuus* viittaa takertumiseen ja liialliseen luottamukseen opettajaa kohtaan. Opiskelijan riippuvuus opettajastaan vähentyy sitä mukaa kun hänen taitonsa kehittyvät. Suuresta riippuvuudesta syntyvä opiskelijan luottamus antaa opettajalle myös paljon valtaa, jossa voi piillä vaara. Ystävyys on osoitus siitä, että riippuvuussuhde voi olla myös molemminpuolista. *Konfliktisuus* opettajan ja opiskelijan välisessä tunnesuhteessa vähentää opiskelijan kokemaa tukea opettajan taholta ja saattaa aiheuttaa kielteisiä tunteita ja kielteistä käyttäytymistä. Tällainen kitka häiritsee opiskelijan motivoitumista opintoihin, sitoutumista oppimisympäristöön ja heikentää opiskelijan opiskelusuorituksia ja vastaanottavaisuutta. Lisäksi se voi aiheuttaa opiskelijalle stressiä, heikentää hänen sopeutumistaan opiskeluympäristöön ja johtaa vieraantumisen tunteisiin. (Anttila 2004, 96.)

Hyvän oppilas–opettajasuhteen syntymisessä keskeistä on opettajan kyky ottaa opetuksessaan huomioon oppilaiden erilaisuus. Toiset oppilaat ovat luonnostaan rohkeampia, ja toiset tarvitsevat enemmän kannustusta ja rohkaisua. Kysymys onkin paljon opettajan myötäelämisen kyvystä ja empaattisuudesta. Laulunopiskelijat ovat lähes poikkeuksetta aikuisia, mikä tarkoittaa opetuksen kannalta perinteisen opettajan roolin sijaan enemmän aikuiskasvattajan roolia. Opiskelijoina aikuiset pystyvät lasta paremmin kiinnittämään huomiota omaan oppimiseensa, arvioimaan ja tutkimaan omia kokemuksiaan oppimistilanteessa sekä suhteuttamaan uuden asian aikaisemmin oppimaansa. Mutta silti myös aikuinen opiskelija tarvitsee oppiakseen myönteisen opettaja–opiskelija-tunnesuhteen, jossa häntä kohdellaan aikuisena huolimatta siitä, että hän on uuden taidon oppimisessa vasta alussa. (Ojanen 2006, 97–98.)

Tunteet ja järki kulkevat käsi kädessä. Tunteet toimivat käyttäytymisen motiivina – ne herättävät ihmisen käyttäytymisen ja määräävät hänen tekemät ratkaisunsa. (Keltinkangas–Järvinen 2000, 152.) Opettajan tärkein ominaisuus, taito tai tehtävä on luoda myönteinen välittämistä ilmaiseva, tasavertainen tunnesuhde opiskelijaan. Parhaimmassa tapauksessa opiskelija ja opettaja molemmat

tuottavat oppimiseen omia oivalluksiaan, jotka saavat toisistaan voimaa. Vasta toisella sijalla opettajan ominaisuuksissa tulisi olla kyky ja halu opettaa tietoja ja taitoja. (Anttila 2004, 97).

Aarnion (2010, 190–192) mukaan oppimiseen olennaisesti kuuluva merkitysten etsiminen tapahtuu mallintamisen kautta. Näin on myös laulunopetuksessa, jossa opettaja näyttää itse laulaen oppilaalle mallin, jota tavoitellaan opetuksessa. Tunteet ovat osa jokaisen yksilön ajattelua, päätöksentekoa ja reaktioita jokapäiväisessä elämässä, mutta aivan ratkaisevan tärkeitä mallintamisessa (Aarnio 2010, 190–192). Musiikinopiskelun, tässä tapauksessa laulunopiskelun erityisluonteen vuoksi tunteet ovat oppimistapahtumassa tärkeämmässä asemassa kuin muissa oppiaineissa.

Hry (2008, 50) kuvaa väitöstutkimuksessaan, kuinka pianonsoitonopettaja käyttää opetuksessaan sekä verbaaleja että nonverbaaleja opetusstrategioita herätellessään opiskelijassa tunteita musiikkia kohtaan. Siinä opettaja analysoi ja kuvailee musiikkia ja soittoa eri tavoin ja luo opiskelijalle mielikuvia musiikista. Näiden musiikillisesti tarkkojen ilmausten ja vahvojen kielikuvien kautta opettaja luo opiskelijalle mahdollisuuden muodostaa itselleen kuva opiskeltavasta kappaleesta ja sen taustasta ja historiasta. Opettaja myös mallintaa eli antaa itse omalla instrumentillaan opiskelijalle mallin vahvistaakseen sanomaansa musiikillisella ilmauksella tai näyttääkseen soivan musiikillisen esimerkin. Opiskelija oppii tehokkaammin, jos opetuksessa saadut kokemukset saavat hänessä esiin tarkoituksenmukaisia tunteita. Opetuksessa onkin tärkeää ottaa huomioon myös opiskelijoiden yksilöllinen kypsyminen ja kehitys. Kun se otetaan huomioon, oppimista tapahtuu enemmän. Opettajan täytyy kuitenkin itse hallita opettamansa asiat ja kyetä näyttämään mallisuoritus oppilaalleen. (Hry 2008, 50.)

Sinkkonen (1997, 51–52) näkee opetukseen liittyvän opettaja–opiskelija-suhteen intensiivisyydessä terapiasuhteen elementtejä. Siinä kaksi ihmistä tapaa säännöllisesti toisensa viikoittain ja tapaamisten aiheena on tunteiden mahdollisimman monipuolinen ilmaiseminen musiikin kautta kuulijalle. Opetuksessa onkin tärkeää tiedostaa terapiasuhteeseen kuuluvat, mutta myös opettaja–opiskelija-suhteessa voimakkaasti vaikuttavat vastatunteet. Ne ovat yleensä tiedostamattomia, ja niissä elävät elämämme aikana kokemamme positiiviset ja negatiiviset kokemukset. Nämä transferenssi- eli vastatunteet tarkoittavat sitä, että opiskelija siirtää opettajaansa tunteita, jotka ovat

peräisin hänen lapsuutensa ihmissuhteista. Vastaavasti opettaja sijoittaa opiskelijaansa tunteita, jotka ovat peräisin hänen omasta henkilöhistoriastaan. (Lehtonen 2004, 134–136.)

Positiivisessa transferenssissa opiskelija kohdistaa opettajaansa tunteita, jotka ovat aikaisemmin kohdistuneet johonkin läheiseen ja rakastettuun ihmiseen. Nämä tunteet auttavat edistymään, kasvamaan ja voittamaan vaikeuksia. Negatiivisessa transferenssissa opiskelijan opettajaan kohdistamat tunteet heijastavat johonkuhun negatiiviseksi koettuun henkilöön liittyvää antipatiaa. Myös opettaja voi tiedostamattaan heijastaa omia transferenssitunteita opiskelijoihin. Lähteenä opettajan vastatunteelle voi olla pettymys siitä, ettei opiskelija täytä hänen tiedostamattomia odotuksiaan. Opiskelija voi myös edustaa opettajan menneisyydessä jotakin henkilöä, josta hänellä on positiivisia tai negatiivisia kokemuksia. Opettaja voi myös heijastaa omiin vanhempiinsa liittyviä tunteita opiskelijaan, tai hän voi kadehtia oppilaansa persoonaa, nuoruutta, lahjakkuutta tai mahdollisuuksia. (Lehtonen 2004, 134–138.)

Transferenssi ilmenee vuorovaikutuksessa ilmiönä, jossa tiedostamattomat tunteet vievät voiton tietoisista. Tällöin opettaja vastaa opiskelijan tiedostamattomaan transferenssiin helposti omalla tiedostamattomalla vastatransferenssilla. Tiedostamaton samankaltaisuus menneisyyden ja nykyisyyden konteksteissa voi herättää opettajan vastatransferenssireaktiot. Tämä voi ilmetä avoimena vihan tunteena, mutta useimmiten se paljastuu yhdentekevyyden, halveksunnan, pitkästymisen tai kyynisyyden takaa. Se voi ilmetä myös passiivisuutena tai vastakohtaisesti kontrolloimisena ja ylikorostuneena puuttumisena opiskelijan elämään. (Lehtonen 2004, 135–137.)

Yhteenvetona voidaan sanoa, että vaikka laulunopetuksessa ei olekaan kysymys opettajan ja opiskelijan välisestä terapiasuhteesta, on tärkeää, että opettaja on tietoinen omasta tavastaan olla vuorovaikutuksessa opiskelijan kanssa. Opettajan on tärkeää tutkia omaa tunnesuhdettaan opiskelijoihin, jotta hän pystyy tunnistamaan ja kontrolloimaan omat reaktionsa opiskelijan herättämiin tunteisiin. Silloin, kun opettajan ja opiskelijan suhde kehittyy tasapainoisesti, painopiste ylikontrolloidusta opettamisesta voikin siirtyä kasvamiseen, josta molemmat pääsevät osallisiksi.

Ihanteelliselle oppilaan ja opettajan väliselle suhteelle on ominaista keskinäinen kunnioitus ja luottamus (Kurkela 1993, 343). Tällaiseen luottamuksen ilmapiiriin kuuluu myös, että oppilas ja

opettaja ovat selvillä toistensa käsityksistä työskentelyn päämääristä. Opiskelijan on vaikeaa ottaa vastaan ohjeita opettajalta, johon ei luota. Jos tavoitteet eivät ole yhteisiä tai ne ovat hyvin kaukana toisistaan, on oppitunti helposti epämieliseksi kummankin osapuolen kannalta. (Hirvonen 2003, 85.)

3.3 Opiskelijan muuttuva tarve opettajan kohtaamiselle opintojen edetessä

Opintojen edetessä ja opiskelijan taitojen karttuessa opiskelijan ja opettajan suhde muuttuu ja opiskelija tarvitsee opettajaa eri asioihin kuin aikaisemmin. Opintojen alussa suhde kehittyy ajan myötä, kun osapuolet tulevat toisilleen tutuiksi ja luottamus heidän välillään kasvaa. Jatkossa opettajaa tarvitaan edelleenkin, mutta opiskelijan tarve ja odotukset opettajan kohtaamisessa tulevat erilaisiksi. Kaikissa opintojen vaiheissa opettajan ja oppilaan välisen suhteen tulisi palvella opiskelijan oppimista, kasvua ja kehitystä.

Opintojen alkuvaiheessa, jolloin laulunopiskelu on vielä musiikin ja omien mahdollisuuksien löytämistä, on tärkeää, että opiskelija saa myönteisiä kokemuksia tunneillaan ja nauttii vuorovaikutuksesta opettajan kanssa – osaavan aikuisen kanssa, joka on lämmin, läheinen ja pitää hänestä. Anttilan (2004, 102–107) mukaan tässä vaiheessa opettajan musiikillista osaamistakin tärkeämpää on opettajan myönteinen tunnesuhde opiskelijaan, jolloin tunnukset ovat innostavia ja mukavia ja opiskelija kokee opiskelussaan myönteisiä kokemuksia. Luottamuksen syventyessä alkuvaiheen virallinen opettaja-oppilassuhde muuttuu ajan kuluessa useimmiten kohti henkilökohtaisempaa suhdetta, ystävyyttä. (Heinonen 2008, 42–50.)

Hirvosen (2003) on tutkinut väitöskirjassaan merkittävien ihmisten, soitonopettajien ja soitonopiskelun merkitystä opintojen etenemiselle. Sen mukaan opintojen alkuvaiheessa olevien opiskelijoiden suurin motivaatio on halu soittaa ja olla musiikin kanssa tekemisissä. Heidän harjoittelunsa innoittajana ovat itse musiikki ja kulloinkin opiskeltavana olevat teokset, joiden työstämisessä oma opettaja on merkittävässä asemassa. Opintojen alkuvaiheessa opiskelijoiden persoonallinen musiikki-identiteetti on vielä melko eriytymätön. Opiskelijat näkevät itsensä soittajina ja muusikkoina erittelemättä täsmällisemmin omaa persoonallista musiikki-identiteettiänsä. (Hirvonen 2003, 22, 133–135.)

Opintojen alussa opettajan osaaminen ja tietämys laulamisesta on opiskelijalle niin tavoittamattomalla tasolla, että opiskelijan on tukeuduttava täysin opettajansa ohjauksen varaan ja uskallettava luottaa opettajansa taitoihin ja osaamiseen. Opettajan on puolestaan luotettava itseensä, omiin tavoitteisiinsa ja asiantuntijuuteensa. Jos luottamus ole kunnossa, ei kohtaamisella ole merkitystä. Opettajan olisi pyrittävä pääsemään selville, mitä oppilas tuntee ja ajattelee, ja johdattaa hänet laulamaan omana itsenään, omalla persoonallaan ja vapaalla, terveellä äänellään. On tärkeää, että opettaja uskoo opiskelijansa edellytyksiin, sillä opettajan odotukset muodostavat usein itseään toteuttavan ennusteen oppilaan kehityksestä. Tämän vaiheen onnistuneen läpikäymisen tuloksena opiskelijassa syntyy innostus musiikkiin ja sen opiskeluun ja hänelle kehittyy myönteinen musiikillinen minäkuva. Lisäksi hän saa positiivisia kokemuksia opinnoistaan ja edistymisestään (Anttila 2004, 102–104).

Seuraavassa vaiheessa musiikin harrastamisen sijalle tulee vakava, määrätietoinen opiskelu ja työskentely. Opetuksessa aletaan kiinnittää huomiota entistä enemmän yksityiskohtiin ja tarkkuuteen, ja opetus muuttuu sen myötä analyttisemmäksi ja ammattilaisemmaksi (Hirvonen 2003, 22). Tässä vaiheessa opiskelijan työskentely on sisäisesti motivoitunutta, minäpystyvyyden tunne on korkealla ja flow-kokemukset parhaimpina harjoittelu- ja esiintymishetkinä antavat emotionaalista tukea ja lisäävät opiskelumotivaatiota. Tässä vaiheessa vanhempien ja tovereiden merkitys ei enää ole yhtä ratkaisevaa kuin aikaisemmin. Sen sijaan opettajan käsitykset opiskelijan taidoista ja musisoinnista, esimerkiksi kyvyistä, taidoista, ahkeruudesta sekä opiskelijasta ihmisenä, nousevat yhä tärkeämmiksi tietää. (Anttila 2004, 104.) Heinosen (2008, 46) mukaan tässä opiskelun vaiheessa opettajan suositukset, ohjeet ja jopa kiellot painottuvat. Hirvosen (2003, 134) mukaan tunnustuksen saaminen mahdollistaa opiskelijan itsearvostuksen ja itseluottamuksen tunteet. Hän korostaa, että nämä tunteet ovat olennaisia paitsi identiteetin rakentumisen onnistumisen kannalta, myös erityisesti musiikillisten taitojen kehittymisen näkökulmasta.

Opettajan ja oppilaan välinen viestintä voi olla monenlaista. Laulun opettajan verbaaliset taidot ovat hyvin tärkeitä, sillä opetus on usein erilaisten mielikuvien käyttämisestä ja tapahtumien ja tuntemusten kuvailua. On tärkeää, että opettaja pystyy pukemaan sanoiksi sen, mitä itse tuntee tai tietää, ja että hän kykenee selittämään asioita eri tavoin, jotta jokaisen opiskelijan on mahdollista ymmärtää opettajan viesti. Jos sanaton ja sanallinen viestintä ovat keskenään ristiriidassa, ihminen uskoo

yleensä sanattomaan viestintään. Jos opettaja sanoo tunnilla jotakin, mutta ilmeillään ja kehollaan viestittää päinvastaista, se herättää opiskelijassa ristiriitaisuutta ja epäluottamusta opettajaan.

Opiskelija kokee arvokkaaksi ja emotionaalisesti tyydyttäväksi saada opiskella sellaisen opettajan johdolla, joka on riittävän vaativa, määrättömän innostava ja kannustava ja jolla on opiskelijan kanssa yhteisenä päämääränä halu auttaa opiskelijaa kehittymään taitavaksi muusikoksi. Lisäksi opettajan on oltava musiikillisesti pätevä ja osaava auttamaan opiskelijaa teknisissä yksityiskohdissa. Opettajan on myös itse oltava innostunut musiikista, koska vain siten hän voi toimia opiskelijalle yhtenä tärkeänä muusikon mallina. Jos opiskelija kokee opettajansa musiikillisesti osaavaksi, innostuneeksi ja henkisesti läheiseksi, hän omaksuu tältä helpommin musiikkiin liittyviä käsityksiä ja arvoja sekä opiskeluun liittyviä asenteita, strategioita ja työskentelytapoja. (Anttila 2004, 104–105.)

Hirvosen aineiston (2003, 134) mukaan tässä vaiheessa opiskelijoiden persoonallinen musiikki-identiteetti alkoi muotoutua esimerkiksi kamarimusikkoidentiteetiksi, jolloin opiskelija alkoi löytää oman paikkansa ja hänelle parhaiten luonnistuvan tehtävän ja aseman musiikkiyhteisössä. Se myös auttoi opiskelijaa hahmottamaan ja suunnittelemaan omia opintojaan eteenpäin. Opiskelumotivaatio on siis mielekkään opiskelun edellytys. Se on aina riippuvainen myös opiskelutilanteiden sosiaalisista piirteistä. Liian suuret vaatimukset ja runsas negatiivinen palaute voivat saada opiskelijan epäilemään kykyjään, laskea hänen menestymisodotuksiaan ja johtaa kriisiin opiskelijan opiskelumotivaation ja muun elämän (Anttila 2004, 106).

Viimeisessä vaiheessa olevalla opiskelijalla on jo tekniset ja tulkinnalliset perusvalmiudet, mutta tässä vaiheessa opiskelija kehittyi itsenäiseen työskentelyyn pystyväksi, toimintaansa reflektoiduksi ja siitä vastuun ottavaksi mestariksi. Hän ei enää ratko opettajansa havaitsemia ongelmia yhdessä tämän kanssa, vaan kehittyi opettajan ohjaamana etsimään itse omat ongelmansa ja hakemaan niihin omanlaisensa ratkaisut. Opettajana on tällöin yleensä kunnioitettu ja kokenut mestari, joka omasta elämäkokemuksestaan tuntee muusikkouden ulottuvuudet, työn vaatimukset ja merkityksen muusikolle itselleen. (Anttila 2004, 106–107; Hirvonen 2003, 22, 134.)

Opettajan pääasiallinen tehtävä on ohjata opiskelija itsenäiseksi ammattilaiseksi, joten opettajasta irtautuminen kuuluu luonnollisena osana opettaja–opiskelija-suhteeseen. Opettajan tulee johdattaa

opiskelija musiikin sisimpiin saloihin ja tukea opiskelijan sosialisatiota musiikin ammattilaisuuteen. Opiskelija puolestaan kunnioittaa opettajaansa ja saa tältä inspiraatiota, motivaatiota ja käytännön ohjeita. Tällaisesta korkean opettamisen auktoriteetin omaavasta mestariopettajasta muodostuu helposti muusikon roolimalli opiskelijoilleen. (Anttila 2004, 106–107.)

Yksilöllisten taipumusten kehittäminen ja taitojen ilmaiseminen ovat osa laulunopiskelijan identiteetin rakentumista. Sosiaalisessa identiteetin rakentumisprosessissa yksilö kokee yhteisönsä kanssa yhteisyyttä, voi sisäistää yhteisön arvot ja tulla sen täysivaltaiseksi jäseneksi, kun taas persoonallisessa identiteetin rakentumisprosessissa yksilön on mahdollista toiseuden kautta löytää oma itsensä muusikkona, oma persoonallinen tyyliensä ja siten erottautua muusta yhteisöstä. Musiikillinen minäkäsitys on musiikinopiskelijan tietoinen, subjektiivinen käsitys hänen omista musiikillisista ominaisuuksistaan, toiminnastaan ja edellytyksistään. Sen luonne voi muuttua musiikilliseen vuorovaikutukseen perustuvien kokemusten myötä. Myönteisen musiikillisen minäkäsityksen omaava opiskelija luottaa itseensä ja toimintamahdollisuuksiinsa, kun taas päinvastaisesti kielteisen omaava kokee kelpaamattomuutta ja ei-hyväksytyksi tulemistä. Identiteetin rakentuminen on koko elämän kestävä prosessi, ja sitä uusitaan ja rakennetaan jatkuvasti sosiaalisissa konteksteissa. (Hirvonen 2003, 30–32.)

4 OPPIJAKESKEINEN OPETUS LAULUNOPETUKSEN KEHITTÄMISKOHTENA

Miten opettaja pystyy luomaan laulutunnille sellaisen ilmapiirin, että oppilas kokee olevansa hyväksytty ja tervetullut? Mikä opettajan ja oppilaan välisessä suhteessa auttaa opiskelijaa vapautumaan, yrittämään jatkuvasti uudelleen ja jopa ylittämään itsensä? Miten opettaja rohkaistuu antamaan tunnilla lauluteknisten asioiden rinnalla tilaa myös opiskelijan minuuden kasvun ja kehityksen tukemiseen?

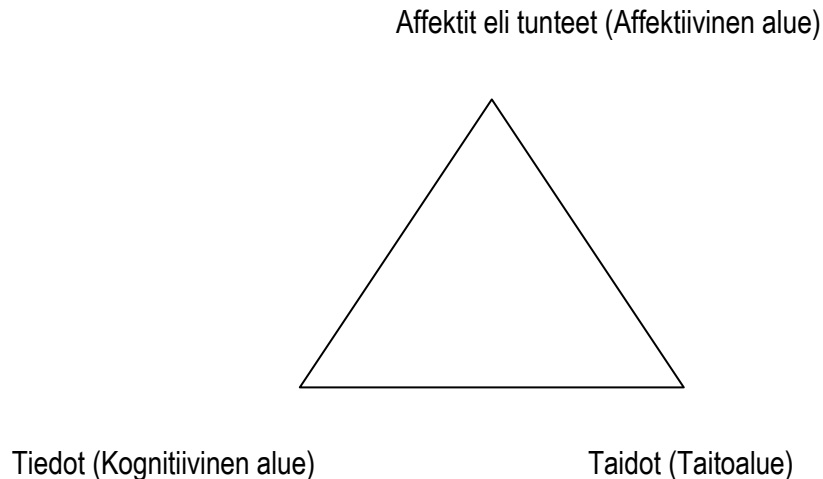
Laulunopetuksen pyrkimyksenä on opiskelijan musiikillisten taitojen ja tietojen sekä laulunopiskelun vaatimien valmiuksien kokonaisvaltainen kehittäminen opiskelutavoitteiden suunnassa. Keskeisinä asioina ovat varsinaisen aineen hallinnan lisäksi myös opiskelijan psyykkiset ja sosiaaliset edellytykset opiskella musiikkia. Opettajan on pyrittävä kehittämään koulutuksen aikana laulunopiskelijan tietämystä kolmella osa-alueella, joita Anttilan (2004, 34) mukaan ovat

1. Musiikki, musisoiminen ja musiikinopiskelu
2. Opiskelija itse musiikin opiskelijana
3. Musiikillinen ja sosiaalinen ympäristö, jossa opiskelija toimii ja jonka osa hän on.

Jokaisella osa-alueella voidaan vielä erottaa seuraavat ulottuvuudet eli alueet: kognitiivinen alue (tiedot), affektiivinen alue (tunteet) ja taitoalue (taidot) (Kuvio 1). Myös opiskelijan tietämys voidaan teoriassa jakaa näihin kolmeen alueeseen: tietoihin, taitoihin ja tunteisiin. Musiikinopettajat ja musiikkikasvattajat ovat perinteisesti keskittyneet työssään lähes täysin ensimmäiseen kohtaan eli musiikkia, musisoimista ja musiikin opiskelua koskevien tietojen ja taitojen kehittämiseen. Yksistään tämän sisältöalueen opetus saa harvoin opiskelijaa sitoutumaan ja motivoitumaan tai käyttämään mielekkäitä oppimisstrategioita ja jatkuvaa nousujohteista kehittymistä oppimistavoitteiden saavuttamiseksi. Sen sijaan opettajan olisi tärkeää huomioida opetuksessaan myös opiskelijaan itseensä sekä musiikin opiskeluympäristöön liittyviä tietoja, taitoja ja tunteita.

Jos opettaja ei huomioi opetuksessaan näitä kaikkia musiikin oppimisprosessin osa-alueita, häneltä puuttuu oppilaan edistymiseen vaikuttavia tärkeitä työkaluja. Erityisesti affektiivinen alue eli

tunnekokemukset, jotka ohjaavat ja organisoivat opiskelijan havainnointia, ajattelua ja toimintaa jäävät opetuksessa hyvin vähälle huomiolle (Anttila 2004, 36–41). Siksi tässä työssä keskitytään tarkastelemaan juuri affektiivista aluetta.

KUVIO 1 Musiikin oppimisprosessin keskeiset sisällölliset ulottuvuudet eli alueet. Kuvio on laadittu Anttilan (2004, 35) pohjalta.

Affekti tarkoittaa yksilön tunnekokemusta, joka voimakkuutensa takia vaikuttaa koko psyykeen. Se ohjaa ja organisoii hänen havainnointiaan, ajatteluaan ja toimintaansa. Sen saa aikaan kehon sisäinen tapahtuma tai ulkopuolinen ärsyke. Tunnekokemus, esimerkiksi hämmästys, voi olla lyhytaikainen, voimakas tuntemus, johon liittyy fysiologisia muutoksia, korkea aktivaatiotaso ja käyttäytymisen organisoitumista. Toisaalta tunne, esimerkiksi kiintymys, voi olla pitkäaikaista, mutta siihen ei liity samanlaisia muutoksia. Affekteihin katsotaan kuuluvan myös asenteet, merkitykset, arvot, käsitykset ja odotukset. Sen keskeinen merkitys oppimiselle ja opiskelulle tulee esille erityisesti opiskelijan opiskelumotivaatiossa. (Anttila 2004, 36.)

Edellisessä luvussa kuvataan kirjallisuuteen nojaten laulunopiskelijan ja opettajan väliseen kohtaamiseen liittyviä tekijöitä sekä niiden vaikutusta oppimisilmapiiriin ja sitä kautta opiskelijan oppimiseen opiskeluaikana. Tunteet ja niiden käsittely näyttelevät niissä vahvaa osaa ja ovat lähes

aina edellytyksenä oppimiselle. Kuitenkaan tätä aluetta ei juurikaan huomioida laulunopetuksessa. Opettajan opetustoiminnan lähtökohtana tulisikin olla tunneosa-alueen merkityksen tiedostaminen tasavertaisena opetettavana osa-alueena tieto- ja taito-osa-alueiden kanssa. Tiedostaminen tarkoittaa, että opettajan alkaa perehtyä asiaan, käy itsessään läpi omaa tapaansa olla vuorovaikutuksessa opiskelijoiden kanssa ja etsii keinot ja menetelmät, kuinka opettaa tunnealueeseen liittyviä asioita opetuksessaan.

Taulukosta 1 ilmenee laulun opetus–oppimis-prosessin affektiivisen osa-alueen pääkohdat. Musiikkiin, musisoimiseen ja musiikinopiskeluun liittyviin tunteisiin ja arvostuksiin sisältyvät ajatukset musiikin merkityksestä itselle, omat musiikilliset mieltymykset sekä muut käsitykset musiikista. Musisoimiseen liittyviä myönteisiä tunteita ovat esimerkiksi musisoimisen ilo, idolin ihailusta nouseva musisointitaidon arvostus sekä oma esiintymishalu, kun taas kielteisenä koetaan esimerkiksi esiintymispelko. Musiikinopiskeluun itsessään voi liittyä monenlaisia myönteisiä tai kielteisiä tuntemuksia, asenteita ja tunteita. Tähän osa-alueeseen kuuluu myös yksilön käsitys opiskeltavien tehtävien vaikeudesta itselle. Tällä käsityksellä on keskeinen vaikutus opiskelumotivaatioon. (Anttila 2004, 40.)

Opiskelijan itseensä liittämät tunteet sisältävät opiskelijan käsitykset itsestään musiikin ja opiskelun konteksteissa. Nämä käsitykset syntyvät ympäristöstä saadun palautteen ja opiskelijan sisäisen itsensä tarkastelun pohjalta. Näitä käsityksiä kutsutaan minäkäsityksiksi, ja niistä tärkeimpinä opiskelussa on musiikillinen minäkäsitys. Musiikinopiskeluun vaikuttaa keskeisesti myös minäpystyvyyden tunne eli käsitys omista kyvyistä opiskeltavan aineen parissa. (Anttila 2004, 41.)

Musiikin opiskeluympäristöön liittyvän tunnesuhteen on tärkeää olla positiivinen, jotta opiskelija voi sitoutua oppilaitoksen ja opiskeluyhteisön opiskelutavoitteisiin. Vasta silloin opiskelija voi oppia ymmärtämään erilaisia musiikkikulttuureja ja tapoja musisoida sekä oppia sosiaaliselta ympäristöltään eli vertaisryhmältä, opettajalta, vanhemmilta ja koko yhteiskunnasta. Opettajan tulisikin omaksua ”paimenen rooli”, johon kuuluu tiedon jakaminen, mutta myös huolehtiminen oikeudenmukaisesti luokka- ja kouluyhteisön sosiaalisista suhteista ja yksittäisten oppilaiden muusta henkisestä hyvinvoinnista. (Anttila 2004, 42–43.)

TAULUKKO 1 Musiikin opetus–oppimisprosessin affektiivinen osa-alue. Taulukko on laadittu Anttilan (2004, 38–43) pohjalta.

Musiikkiin, musisoimiseen ja musiikinopiskeluun liittyvät tunteet ja arvostukset	Opiskelijan itseensä liittämät tunteet (musiikillinen minäkäsitys ja minäpystyvyys)	Musiikin opiskeluympäristöön liittyvät tunnesuhteet
Mitä musiikki merkitsee itselle, mitkä ovat omat musiikilliset preferenssit ja muut käsitykset musiikista?	Millainen käsitys opiskelijalla on itsestään musiikin ja opiskelun konteksteissa?	Millainen on opiskelijan tunnesuhde opiskelu- ympäristöön?
Millaisia tunteita musisoimiseen liittyy (ilo, taidon arvostus, oma esiintymishalu tai esiintymispelko)?	Millainen käsitys opiskelijalla on omista kyvyistään opiskeltavan aineen parissa?	Millaiset ovat opiskelija- ja kouluyhteisön sosiaaliset suhteet?
Millaisia ovat musiikinopiskeluun liittyvät myönteiset tai kielteiset tuntemukset, asenteet ja tunteet?		Miten opiskeluympäristössä huolehditaan yksittäisten oppilaiden muusta henkisestä hyvinvoinnista?
Mikä on yksilön käsitys opiskeltavien tehtävien vaikeudesta itselle?		

Kokemukseni mukaan erityisesti opiskelijan itseensä liittämät tunteet jäävät laulunopetuksessa lapsipuolen asemaan ja hyvin vähälle käsittelylle. Nämä tunteet sisältävät yksilön käsityksen itsestään ja omista kyvyistään musiikin ja opiskelun konteksteissa sekä opiskeltavan aineen parissa. Opiskelija pyrkii muodostamaan kuvaa omasta musiikillisesta minäpystyvyydestään ja luomaan eritasoisia musiikillisia minäkäsityksiä pääasiassa omalta opettajalta, muilta opettajilta tai tutkintolautakunnalta saamiensa palautteiden perusteella. Kuitenkin pääasiallisin palaute, jonka opiskelija saa opettajaltaan, on yleensä palautetta oppitunnilla oppilaan sen hetkisestä suorituksesta ja taidoista juuri harjoiteltavina olevissa kappaleissa. Opettajan tulisi aina palautetta antaessaan

huomioida virheiden ja puutteiden rinnalla myös niitä asioita, jotka sujuvat mallikkaasti, ja miettiä yhdessä opiskelijan kanssa uusia, sopivia keinoja oppimisen edistämiseksi. Ilman tasavertaista ja avointa, kannustavaa vuorovaikutusilmapiiriä opettaja ei pysty tähän. Heikinheimon (2009, 46–47) mukaan opettajan dominoivuus varhaisissa laulunopiskelun vaiheissa edistää instrumentaalista ja musiikillista osaamista, mutta se voi samalla kapeuttaa opiskelijan omaa musiikillista tietoisuutta.

Lindqvistin (1998, 16–17) mukaan opettajan pelkkään tietoon (kognitiivinen alue) pohjautuva opetus jää kapeaksi ja etäiseksi ja tuottaa helposti kaavamaisuutta ja tunneköyhyyttä. Kaikessa opetustyössä onkin kyse myös oman persoonan tuomisesta mukaan työhön ja sen luovasta ja intuitiivisesta käyttämisestä. Laulunopettajan olisi kyettävä eläytymään oppilaan asemaan hänen elämäntilanteessaan, samaistumaan tunteiden tasolla oppilaan kokemukseen ja herätettävä persoonansa kautta luottamusta. Hyry kuvaa onnistuneesti opettajan intensiivistä läsnäoloa opetustilanteessa seuraavasti:

– – (opettaja) on aktiivisesti läsnä tunnilla. Se näkyy hänen ruumiinkielessään ja kasvoilla – – Välillä hän tekee merkintöjä oppilaan nuotteihin. Tunneilla on enemmän oppilaan soittoa kuin puhetta. Kuitenkin opettaja reagoi innokkaasti oppilaan kommentteihin ja myös rohkaisee keskusteluun. Hänen opetustapansa on kannustava. Hän on kiinnostunut oppilaidensa ajatuksista, soitettavista kappaleista ja musiikin tekemisestä. Hän haluaa ikään kuin yhdessä oppilaan kanssa luoda uudelleen kappaleen. (Hyry 2008, 52.)

Laulunopetuksessa kyse ei ole terapiasuhteesta opettajan ja opiskelijan välillä, vaan musiikki ja opettaminen ovat välikappaleina tunteiden käsittelyn oppimisessa. Opettajan olisi kehitettävä omaa tapansa olla vuorovaikutuksessa sellaiseksi, että se edistäisi opiskelijan suoriutumista tieto- ja taitoalueiden lisäksi myös tunnealueilla mukaan lukien opiskelijan musiikillisen minäkuvan ja minäpystyvyyden kehittymisen positiiviseen suuntaan. Tässä opetus-oppimistapahtumassa opettajan tulisi huomioida kaikki musisointiin, opiskelijaan itseensä ja musiikin oppimisympäristöön liittyvät tunneulottuvuudet tukeakseen opiskelijan kehittymistä parhaiten.

Läpi koko opiskelun ajan toteutunut onnistunut kohtaaminen opettajan ja opiskelijan välillä saa parhaimmillaan opiskelijassa aikaan voimaantumista, jolloin opiskelija alkaa arvostaa ja vahvistaa itseään, asettaa omia kykyjään vastaavia päämääriä ja toteuttaa niitä omien voimavarojensa puitteissa. Tällainen laulunopiskelija on löytänyt omat voimavaransa ja on itseään määräävä,

ulkoisesta pakosta vapaa. Voimaantuminen eli valtaistuminen tarkoittaa pohjimmiltaan ihmisen kykyä tunnistaa, luoda ja kanavoida voimiaan realistisesti ja itsenäisesti ilman ulkoisia vaikuttajia. (Siitonen 1999, 93, 187.)

Oppijakeskeinen opetus sisältää edeltävässä taulukossa (*taulukko 1*) esitetyt affektiivisen alueen elementit. Kun opettaja tiedostaa tunnealueen olemassaolon ja merkityksen laulunopiskelussa, hän pystyy ottamaan tämän alueen huomioon myös opetuksessa. Kuitenkaan pelkkä tunnealueen huomioiminen ei riitä. Opettajan on määrätietoisesti otettava tunnealueeseen liittyvät oppimisen tavoitteet osaksi omaa opetustaan ja annettava niille aikaa, vaikka se olisi pois tieto- tai taito-osa-alueen sisällöistä, kuten lauluteknisistä asioista. Lähtökohtana on, että opettaja alkaa tarkastella uudelleen omaa opetustaan ja sen sisältöjä sekä tarvittaessa muuttaa niitä ja niiden painoarvoa.

Laajemmassa mittakaavassa tämä tarkoittaa myös opetussuunnitelman sisältöjen uudelleen tarkastelua siten, että opetuksessa toteutuisi tasavertaisesti laulunoppimiseen liittyvien tietojen ja taitojen rinnalla myös tunteiden käsittely ja siihen liittyvä yksilön identiteetin kehittyminen ja vahvistuminen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

On useimmiten sattuman tulosta, kenet opiskelija saa opettajakseen. Kuitenkin opiskelija kantaa mukanaan jo ensimmäisten lapsuudenaikaisten opettajiensa arvostuksia ja tunnustuksen antamista tai sen epäämistä. Näin on myös laulunopiskelussa. Hirvosen (2003, 86) tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden opintomenestys sekä innostuneisuus ja motivoituneisuus harjoitteluun olivat olleet erilaisia eri opettajien kanssa. Kun sopiva opettaja sattui kohdalle, opiskelijan opintojen eteneminen saattoi muuttua täysin ratkaisevasti.

Hirvosen (2003, 84) tutkimus osoittaa, että kunkin opiskelijan elämässä on useimmiten ollut yksi opettaja, jonka merkitys on ollut uran kannalta jopa ratkaiseva. Tällainen opettaja on parhaimmillaan avainhenkilö musiikinopiskelijan elämässä. Hän kykenee arvioimaan yksilöllisesti kunkin opiskelijan kehittymisen kannalta olennaiset haasteet ja tehtävät. Jos haasteiden asettaminen ja niihin vastaaminen ovat tasapainossa, opiskelija voi kokea onnistumisen tunteita ja niillä on kannustava ja motivoiva merkitys opintojen tulevaisuuden kannalta. Opiskelijoille, jotka ovat saaneet pätevää opetusta ja joiden kokemukset tunteilla olemisesta ovat olleet miellyttäviä ja innostavia, on näistä kokemuksista suuri etu oman uransa tulevaa kehitystä ajatellen (Hirvonen 2003, 86).

Uusikylän mukaan (1998, 197) empatia on välttämätöntä opetustyössä. Empaattisella opettajalla on kykyä havaita muiden tunteet sekä omat tunteensa, ja hän ottaa ne opetustilanteessa huomioon. Myös laulunopettajalta edellytetään empaattisuutta. Opettaja voi joutua aluksi ponnistelemaan tietoisesti kovasti, jotta hän pystyisi kehittämään ominaisuuksiaan, taitojaan ja opetustaan ja pääsemään opetukselle asetettuihin tavoitteisiin. Jotta opettaja voisi kehittää ominaisuuksiaan ja taitojaan, hän tarvitsee didaktisen tutkimuksen tuottamaa tietoa. Myös kokemustieto tai perimätieto, esimerkiksi opettajalta toiselle tai opettajalta opiskelijalle siirtynyt hiljainen tieto, voi olla hyödyllistä erilaisissa opetustilanteissa, mutta pelkästään siihen tukeutuminen voi johtaa joustamattomiin, vanhoihin toimintamalleihin jämähtämiseen. Toimintaansa tutkivan opettajan tulisi olla kriittinen ja itseään kehittävä. (Hirvonen 2003 83–84.)

Opettajan työssä vaaditaan oman erityisalan hallintaa mutta myös esimerkiksi sosiaalisia taitoja ja tunneälyä. Jopa opettajan yksittäisillä sanoilla voi olla ratkaiseva merkitys oppilaan itsetunnon, motivaatiolle ja minäkuvulle. Opettajan pedagoginen lahjakkuus voidaankin määritellä hänen kykynään toimia opetustilanteessa sekä loogisesti että oppilaiden oppimista, kasvua ja persoonallisuuden eheytymistä tukien. (Uusikylä 1998, 197–198.)

Parhaimmillaan laulunopettajan antama tunnustus tukee opiskelijan itsetuntoa ja saa opiskelijan harjoittamaan taipumuksiaan menestyksellisesti. Toisaalta tunnustuksen puuttuminen voi pahimmillaan nujertaa opiskelijan itsetuntoa ja heikentää mahdollisen musiikillisen osaamisen toteutumista. Hirvosen (2003, 136–137) mukaan musiikinopiskelijat usein yhdistävät musiikilliset taidot ja suoritukset henkilökohtaisesti omaan persoonaansa jopa itsearvostukseen vaikuttavina tekijöinä. Siksi myönteisten opettaja-oppilassuhteiden merkitystä ei voi liiaksi korostaa myöskään laulunopetuksessa. Mielestäni tärkeää on myös se, että opiskelijat keskustelevat kokemuksistaan toistensa kanssa ja tuovat omaa ajatteluaan jatkuvasti muille näkyväksi ja tutkittavaksi sekä saavat toisiltaan palautetta. Myös sillä on oppimista ja identiteetin kehitystä edistävä vaikutus. Opettajan tulisikin kannustaa omia oppilaitaan jakamaan kokemuksiaan ja ajatuksiaan toisten laulunopiskelijoiden kanssa.

Soitto- tai laulutuntien tunneilmapiiristä on vain vähän tutkimustietoa. Anttilan (2000) väitöskirja luokanopettajaopiskelijoiden soittotuntien tunneilmapiiristä edustanee parhaiten tämän alan tutkimusta. Myönteisessä ilmapiirissä opiskelumotivaatio koettiin merkittävästi paremmaksi kuin kielteisessä. Myönteinen soittotuntin ilmapiiri näytti olevan mielekkään opiskelun välttämätön ehto. Anttilan lisäksi aihetta sivuaa Hirvosen (2003) väitöstyö, jossa tutkitaan merkittävien ihmisten, soitonopettajien ja soitonopiskelun merkitystä opintojen etenemiselle. Työn tuloksissa korostuu opettajan ja opiskelijan välisen tunnesuhteen merkitys opiskelijan oppimiselle. Myös Hyry (2008) käsittelee väitöstyössään opettajan ja opiskelijan välistä vuorovaikutussuhdetta, mutta tarkastelun keskiössä on enemmänkin suhteen vaikutus tieto- ja taito-osa-alueiden kehittymiseen kuin tunne-osa-alueen kehittymiseen.

Heikinheimo (2009) taas tarkastelee väitöstyössään soiton- ja laulunopettamista opettajan ja oppilaan yhteisenä toimintana. Hänen tutkimuksensa kohteena on opettajan ja opiskelijan välisen vuorovaikutuksen intensiteetti, joka ilmentää vuorovaikutuksen dynaamista vaihtelua ja muun

muassa musiikillisen ilmaisun ja soitto- tai laulutekniikan korostumista tunneilla. Tutkimuksessa korostuu dialogin ja opettajan keskustelevan työskentelyotteen merkitys soiton- tai laulunopetuksessa. Tärkeäksi asiaksi muodostuu opettajan ja opiskelijan välisen musiikillisen ja pedagogisen yhteistyön herkkyyks sekä vuorovaikutuksen intensiteetti.

Lähteiden etsinnän lähtökohtana oli löytää opinnäytetyöni aihetta käsittelevää uusinta tutkimustietoa. Vaikka oppijakeskeinen oppiminen ei ole enää käsitteenä ja ilmiönä uusi asia, niin kuitenkin aihetta on tutkittu vasta vähän ainakin musiikkikoulutuksen sektorilla. Lähteiden etsintä oli työlästä, koska töiden alussa esitetyt avainsanat eivät läheskään aina kertoneet tutkimuksen sisällöstä tarkemmin, ja siksi aihetta sivuaviakin tutkimuksia piti kahlata läpi hyvin pikkutarkasti. Siksi aihetta käsittelevien joidenkin lähteiden löytäminen oli osittain lähes sattumaa.

Osa tutkimustyössä käyttämästäni lähteistä keskittyy musiikkiopistossa opiskelevien lasten ja nuorten kokemuksiin, ei niinkään aikuisten opiskelijoiden kokemuksiin ja opettamiseen. Kuitenkin näissä tutkimuksissa esiin nousseet asiat olivat sovellettavissa hyvin myös aikuisille laulunopiskelijoille ja heidän oppimiseensa. Aihe on hyvin mielenkiintoinen, ja nyt sen pintaa on vasta hieman raaputettu. Kirjallisuuden kautta opinnäytetyön aiheeseen avautui useita mielenkiintoisia tarkastelukulmia, joiden pohtimista olisi voinut viedä paljon pidemmällekin. Se olisi ollut hyvin mielenkiintoista, mutta olisi vaatinut kuitenkin paljon enemmän aikaa ja syvällistä paneutumista asiaan verrattuna työn tekemiseen varattuihin resursseihin. Tässä aiheessa on vielä paljon mielenkiintoista tutkittavaa ja kehitettävää tuleville opinnäytteiden tekijöille. Heikinheimo (2009, 45–46) korostaakin, että tutkimustietoa ja sen tuomaa ymmärrystä opiskelijan oppimiseen liittyvistä omista uskomuksista, odotuksista ja ajattelemisesta on tullut vasta hiljattain. Tämän tutkimuksen jatkotutkimuksena voisikin olla mielenkiintoista kysyä laulunopiskelijoilta itseltään heidän kokemuksiaan tunne-osa-alueen oppimisesta koulutuksen aikana: oppivatko he siihen liittyviä asioita, missä he niitä oppivat ja mikä merkitys opettajalla on ollut niiden oppimisessa? Erityisesti opiskelijan musiikillisen minäkäsityksen ja minäpystyvyyden kehittymiseen vaikuttaneet ja niiden kehittymistä edistäneet tekijät olisi mielenkiintoista saada näkyville opiskelijoiden kokemuksista.

Oman tutkimukseni perusteella opettajaa tarvitaan laulunopetuksessa asettamaan opiskelijalle optimaaliset haasteet ja luomaan opiskeluun hyviä mahdollisuuksia ja välineitä. Yhtenä tärkeimpänä

ja usein hyvin vähälle huomiolle jäävänä oppimisen ja opettamisen tavoitteena on opiskelijan musiikillisen minäkäsityksen ja minäpystyvyyden rakentaminen ja tukeminen koulutuksen aikana. Jotta se olisi mahdollista, opettajan ja laulunopiskelijan välille tulisi kehittyä dialoginen vuorovaikutussuhde, jonka seurauksena opetuksessa olisi koko koulutuksen ajan mukana myös kohtaamiseen ja tunneilmapiiriin liittyvät oppimista tukevat tekijät. Tällaisessa oppijakeskeisessä opetuksessa opettajan ja opiskelijan välinen vuorovaikutussuhde on kaiken oppimisen perusta. Näin on myös laulunopetuksessa. Miten tämä parhaiten tapahtuu, sitä tulee jokaisen laulunopettajan rauhassa itsessään tutkia ja pohtia. Opettajan on tärkeää reflektoida ensin omaa opettajuuttaan ja toimintatapojaan opetustilanteessa ja kohtaamisessa opiskelijan kanssa suhteessa oppimisen tavoitteisiin. Lisäksi hänen tulee myös tarkastella uudelleen opetuksen tavoitteita ja tarvittaessa muuttaa niitä, jotta ne edistäisivät laulunopiskelijan kehittymistä sekä tietojen, taitojen että tunteiden osa-alueilla kohti oppilaan monimuotoista ja vahvaa muusikkoutta.

LÄHTEET

Aarnio, H. 2010. Oppijakeskeiset oppimisprosessit. Teoksessa S. Helakorpi, H. Aarnio & M. Majuri (toim.) Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. 179–203.

Anttila, M. 2004. Musiikkiopistopedagogiikan teoriaa ja käytäntöä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita no: 39.

Anttila, M. 2000. Luokanopettajaopiskelijoiden pianonsoiton opiskelumotivaatio ja soittotuntien tunneilmapiiri Joensuussa, Jyväskylässä ja Petroskoissa. Joensuun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Csikszentmihalyi, M. 2006. Kehittyvä minuus. Visioita kolmannelle vuosituhatluvulle. Helsinki: Raslas-kustannus.

Heikinheimo, T. 2009. Intensity of Interaction in Instrumental Music Lessons. Studio musica 40. Sibelius Academy. Music Education Department. Helsinki. Hakupäivä 28.5.2011.
<http://ethesis.siba.fi/ethesis/files/nbnfife200911162351.pdf>

Heikkinen, H.L.T. 2001. Toimintatutkimus, tarinat ja opettajaksi tuleminen taito. Narratiivisen identiteettityön kehittäminen opettajankoulutuksessa toiminta-tutkimuksen avulla. Jyväskylän yliopisto.

Heinonen, L. 2008. Mestari ja kisälli – Sibelius-Akatemian klassisen laulun opettajien kokemuksia vaikutuksestaan oppilaidensa äänenkäyttöön, muusikkouteen ja kasvuun ihmisenä. Sibelius-Akatemia. Helsinki. Musiikkikasvatuksen osasto. Pro gradu -tutkielma.

Hirvonen, A. 2003. Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi: Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Väitöskirja.

Hyry, E. 2008. Soitonopettajan praktinen tieto. Musiikkikasvatus. 2008. Vsk. 11 nro 1–2. Sivut 49–59. Helsinki: Sibelius-akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto.

Keltinkangas-Järvinen, L. 2000. Tunne itsesi, suomalainen. Helsinki: WSOY.

Kurkela, K. 1993. Mielen maisemat ja musiikki. Sibelius-Akatemia, musiikin tutkimuslaitos, Helsinki.

Kurkela, K. 1994. Mielenmaisemat ja musiikki – Musiikin esittäminen ja luovan asenteen psykodynaamiikka. Helsinki: Hakapaino Oy.

Laine, T. & Kuhmoinen, P. 1998. Ajattelukirja filosofiaan. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuyksikkö.

Lehtonen, K. 2004. Maan korvessa kulkevi... Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:73.

Leinonen, M. 2002. Kohtaako opettaja oppilaansa? Historian näkökulmia opettamisen ja opettajuuden kysymyksiin. Teoksessa P. Sallila & A. Malinen (toim.) Opettajuus muutoksessa. Aikuiskasvatuksen 43. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 17–48.

Lindqvist, M. 1985. Ammattina auttaminen. Helsinki: Otava

Lindqvist, M. 1998. Opettajuus, arvot ja etiikka. Teoksessa Puheenvuoroja opettajan etiikasta. Helsinki: Opetusalan ammattijärjestö OAJ.

Niemeläinen, V. 2008. Vapaus soittaa! – Monipuoliset työtavat soitonopetuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 39.

Ojanen, S. 2006. Ohjauksesta oivallukseen. 3. painos. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.

Puolimatka, T. 2002. Opetuksen teoria. Konstruktivismista realismiin. Helsinki: Tammi.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun yliopiston opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja. Hakupäivä 13.5.2011.

<http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X>

Sinkkonen, J. 1997. Musiikin merkitys lapsen kehityksessä. Teoksessa M. Kaikkonen & S. Mattila (toim.) Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Helsinki: Sibelius-Akatemian koulutuskeskuksen julkaisuja 1, 40–53.

Stenberg, K. 2011. Riittävän hyvä opettaja. Helsinki: PS-kustannus.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Uusikylä, K. 1998. Pedagogisen lahjakkuuden ulottuvuuksia. Kasvatus 2: 190–200

Åman-Hirvelä, T. 2003. Anita Väikki – Laulupedagogi. Laulupedagogi. Juhlajulkaisu 2003. 24–35.